*of alternative dispute resolution procedures can be found in the 1940s, but the interest of researchers increased significantly in the 1960s and 1970s, which led to the implementation of the concept of out-of-court protection in many countries, but not to dispute resolution.*

*The basic modern approach to dispute resolution is characterized as a constructive dialogue for finding a compromise by any means, based on the vision of conflict as an integral and inevitable phenomenon that accompanies the dynamics of human relations.*

*A change in the perception of the conflict should lead to a change in the established tools for their settlement into a comprehensive system that allows not so much to resolve it as to control, thus endowing it with constructive features that generally contribute to the development of productive relations. Accordingly, referring to our chosen epigraph, the vision of disputes as a basis for battle will grow into an awareness of their usefulness, if they are settled and controlled by experts.*

*Keywords: access to justice, litigation, alternative dispute resolution, conflict management.*

**Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.**
**Legal Studies, 2020; 3 (114): 64-70**
**УДК: 340.13**
**DOI: https:doi.org/10.17721/1728-2195/2020/3.114-12**

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2020

**В. Шульгін, канд. юрид. наук, доц.**
**ORCID ID: 0000-0002-8507-453X**
**Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна**

# ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ПРАКТИКА ПРАВОТЛУМАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

***Проаналізовано теоретико-правові, порівняльно-прикладні та термінологічно-понятійні аспекти тлумачення адміністративними судами України приписів загального та військово-спеціального характеру, що мають значення для прийняття обґрунтованих рішень у військово-правових публічних спорах.***

***З метою визначення системного підходу до можливості здійснення повороту виконання судових рішень в адміністративних справах щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, предметом спору яких є виплата одноразової грошової допомоги військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів у разі загибелі (смерті) або втрати працездатності, здійснено системний аналіз термінів, слів та словосполучень у контексті нормативного змісту ст. 381 Кодексу про адміністративне судочинство України.***

***Установлено й обґрунтовано їх правову природу, з'ясовано їх поняття з урахуванням особливостей військово-службових правових відносин, пов'язаних із застосуванням правових засобів військово-соціального захисту при виконанні обов'язків військової служби та з метою посилення предметно-доказової бази у зазначеній категорії судових справ.***

***Ключові слова: адміністративні справи, поворот виконання судових рішень, одноразова грошова допомога, інше грошове утримання, відносини публічної служби, військовослужбовці, військово-службові правові відносини, військово-соціальне законодавство, правотлумачення адміністративних судів.***

**ВСТУП.** Актуальність зазначеної проблематики пов'язана з необхідністю визначення єдиного системного підходу до можливості здійснення повороту виконання судових рішень, передбаченого ст. 380 Кодексу про адміністративне судочинство України (далі – КАС України) [1], в адміністративних справах, предметом спору яких є виплата одноразової грошової допомоги військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установлення інвалідності (далі – *одноразова грошова допомога*).

Перешкодою для застосування ст. 380 КАС України ("Поворот виконання судових рішень") у зазначеній категорії адміністративних справ є неоднакове застосування адміністративними судами нормативно-термінологічних положень змісту ст. 381 КАС України ("Особливості повороту виконання в окремих категоріях адміністративних справ") унаслідок їх поверхневого та помилкового тлумачення, що призводить до формального, недостатньо обґрунтованого мотивування судових рішень при вирішенні військово-правових публічних спорів та спірного (хибного) висновку про неможливість застосування до спірних правовідносин приписів ст. 380 КАС України щодо повороту виконання судового рішення.

Необхідність тлумачення викликана тим фактом, що законодавець при формуванні нормативних положень ст. 380 КАС України закріпив численні вирази "інші", що тільки посилило незрозумілість та неточність її змісту.

Окремі питання ґенези, історіографії, правової природи, компаративістичних та адміністративно-правових аспектів, порядку виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям досліджували вітчизняні науковці: І. Автушенко, В. Білий, В. Боднар, Н. Воронiна, М. Гребенюк, Л. Грицаєнко, К. Жидченко, І. Коропатнік, В. Пашинський.

Але теоретико-правові та прикладні аспекти правотлумачення адміністративних судів відносно повороту виконання судового рішення щодо виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установлення інвалідності ще не були предметом наукового дослідження.

З огляду на зазначене вище, ми маємо на меті здійснити теоретико-правовий та прикладний аналіз термінів, слів та словосполучень, які з'ясовуються адміністративними судами для правового та вмотивованого обґрунтування судових рішень у справах, пов'язаних із виплатою *одноразової грошової допомоги* в контексті її об'єктивно-логічної сутності, виведеної з урахуванням правових висновків судової практики, правил та алгоритму суддівського правотлумачення у конкретних справах, приписів нормативно-правових актів військового, зокрема військово-соціального законодавства України. Це дозволить нам виявити їх правову природу, ступінь їх співвідношення зі змістом ст. 381 КАС України та можливість застосування до спірних військово-захисних правовідносин приписів статті 380 КАС України щодо повороту виконання судового рішення.

**ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ**

**Аналіз та результати судової практики.** Проаналізувавши зміст Конституції України [2], відповідних приписів КАС України, інших кодифікованих процесуальних і матеріальних актів, практику адміністративних судів при вирішенні спорів, пов'язаних із пільгами, гарантіями та компенсаціями військовослужбовцям, військовозобов'язаним та резервістам, дотичні положення нормативно-правових актів законодавства України, енциклопедично-довідкові та наукові праці, зазначаємо таке.

**© Шульгін В., 2020**

За результатом аналізу судової практики при застосуванні ст. 381 КАС України підтверджено факт неоднакового праворозуміння та правотлумачення адміністративними судами понять термінів "одноразова грошова допомога" та "інше грошове утримання у відносинах публічної (військової) служби".

Так, у матеріалах справи № 240/5688/18 (мотивувальна частина Ухвали Житомирського окружного адміністративного суду від 07.05.2020 р.) *одноразова грошова допомога* ототожнюється з відшкодуванням шкоди, яка спричинена здоров'ю та пов'язана із проходженням військової служби, а також з одним із видів гарантованого державою матеріального забезпечення *(грошовим утриманням*) у відносинах публічної (військової) служби [3].

У матеріалах справи № 806/2512/18 (мотивувальна частина Ухвали Житомирського окружного адміністративного суду від 04.03.2020 р.) суд вважає, що "*одноразова грошова допомога входить до складу грошового забезпечення у відносинах публічної служби*, хоч і відноситься до разових платежів, при цьому має характер окремих гарантій держави щодо соціального захисту громадян, зокрема військовослужбовців" [4].

У той же час, у матеріалах справи № 817/662/18 (мотивувальна частина Ухвали Рівненського окружного адміністративного суду від 06.12.2019 р.) суд погоджується із тим, що "хоч і передбачена ст. 16 Закону *одноразова грошова допомога формально не входить до складу додаткових видів грошового забезпечення*, оскільки відноситься до разових платежів і має характер окремих гарантій держави щодо соціального захисту військовослужбовців, але все ж вважає, що *на таку виплату в повній мірі поширюється дія статті 381 КАС України*, позаяк *така виплата нерозривно пов'язана з відносинами військової служби*, яка за відповідною процесуальною нормою прямо віднесена до публічної служби" [5].

**З'ясування змісту приписів ст. 381 КАС України.** На підставі текстуального (термінологічно-граматичного), логічного (контекстного), системного, історичного і телеологічного (цільового) способів з'ясування (тлумачення) змісту норм права, словосполучень та термінів, закріплених у ст. 381 КАС України, установлено таке.

Текстуальний (буквальний) зміст приписів ст. 381 КАС України неоднозначно та недостатньо вичерпно закріплює (виокремлює) виключні нормативні положення (особливі матеріально-правові підстави), стосовно яких допускається виняток із загального порядку (правила) процесуального механізму повороту виконання судових рішень та надає дискреційний, незавершений перелік окремих категорій адміністративних справ щодо яких він повинен застосовуватися.

Проте зазначене виокремлення цієї категорії справ обумовлене не тільки їх загальною соціально-захисною спрямованістю, але і комплексною специфікою приписів матеріального права, у тому числі пов'язаною зі сферою оборони, військовими правовими відносинами, військово-службовими, військово-соціальними правовими особливостями термінології в індивідуальних позовних вимогах, які мають бути враховані у виокремлено-особливих предметах спору при розгляді справ у процесі адміністративно-судового провадження.

Такими виокремлено-особливими, але невичерпними предметами публічно-правових спорів у контексті змісту ст. 381 КАС України законодавцем визначено грошові виплати, що пов'язані із:

- *відшкодуванням шкоди (матеріальної та моральної)*, заподіяної суб'єктом владних повноважень, каліцтвом, *іншим ушкодженням* здоров'я або смертю фізичної особи;
- *пенсійним забезпеченням* чи *іншими* періодичними бюджетними або позабюджетними платежами;
- *заробітною платою* чи *іншим грошовим утриманням* у відносинах публічної служби.

Усі ці виплати носять соціальний характер, але виокремлюються у визначені (споріднені, однопорядкові) термінологічні групи словосполучень, зокрема включаючи "*заробітну плату* чи *інше грошове утримання у відносинах публічної служби"*.

За загальним правилом, під час вирішення справ досліджуваної категорії пріоритетними повинні бути матеріальні норми спеціальних законів.

У нашому випадку вимагається об'єктивне та логічне поширювальне тлумачення (коли "дух" закону ширший за його "букву").

Слід також додати, що законодавець після останньої редакції КАС України від 03.10.2017 р. та відповідно до його ст. 381 у результаті технічної помилки шляхом внесення зайвої коми після слів "владних повноважень" суттєво деформував сутність відшкодування шкоди, заподіяної суб'єктом владних повноважень, адже друга половина першого речення після зазначеної коми фактично запроваджує цивільно-правову відповідальність. Цього не передбачала аналогічна ст. 266 КАС України ("Особливості повороту виконання в окремих категоріях адміністративних справ") у первісній редакції КАС України від 06.07.2005 р. № 2747-IV [6], яка діяла протягом подальших 12 років до 03.10.2017 р. та логічно відповідала публічно-правовим відносинам.

*Відшкодування шкоди* – компенсація майнової і немайнової шкоди, яка виникла внаслідок її заподіяння. Відбувається в межах зобов'язань із відшкодування шкоди. Потерпіла сторона набуває право вимагати від заподіювача шкоди повного відшкодування протиправно заподіяної шкоди шляхом надання відповідного майна в натурі або відшкодування збитків [7, с. 108].

*Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади* – відшкодування, здійснюване державою, органом місцевого самоврядування, а також посадовими або службовими особами цих органів. Підставою для такого відшкодування є незаконні рішення, дія чи бездіяльність зазначених органів і суб'єктів владних повноважень.

*Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я* – матеріальна компенсація (страхові виплати застрахованому працівнику) за шкоду, завдану працівникові каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, пов'язаним із виконанням ним трудових обов'язків, а також за моральну шкоду, заподіяну йому роботодавцем.

**З'ясування термінів, слів і словосполучень з інших джерел.** З урахуванням того, що не всі терміни та словосполучення ст. 381 КАС України нормативно та однозначно визначені актами національного законодавства, текстуальне опрацювання положень зазначеної статті базується на з'ясуванні значення термінів, інших слів та словосполучень, які випливають із тих нормативно-правових актів, у яких ці терміни і слова вживаються, містяться в енциклопедичних та тлумачних словниках. Істотне значення має синтаксичне тлумачення (порядок слів у реченнях, врахування сполучників).

Враховуючи, що словосполучення "*інше грошове утримання у відносинах публічної служби*" у змісті переліку грошових соціальних виплат ст. 381 КАС України згадується виокремлено, у найближчому порівнянні та об'єктивно-логічному зв'язку з терміном "*заробітна плата*" за допомогою сполучника "чи" (з відтінком ототожнення), слід перш за все визначитися з поняттям сутності та правової природи саме цих термінів та словосполучень.

Легальне визначення терміну "заробітна плата" міститься у ст. 1 Закону України "Про оплату праці".

*Заробітна плата* – винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [8].

*Заробітна плата* – відображена у грошовій формі частина національного доходу, яка розподіляється за якістю та кількістю праці, витраченої кожним працівником, та надходить у їх особисте використання [9, с. 440].

Розмір заробітної праці залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності юридичної чи фізичної особи, у якої працює працівник за трудовим договором. Структура заробітної плати поділяється на: основну, додаткову, інші заохочувальні та компенсаційні виплати [7, с. 283].

Проте слід зауважити, що такий елемент структури заробітної плати як "інші заохочувальні та компенсаційні виплати" не відповідає правовій природі заробітної плати та виходить за межі її правового регулювання, з урахуванням логіки змісту положень Кодексу законів про працю України [10] (далі – КЗпП України), а тому повинен бути виключений зі структури заробітної плати.

Суспільні відносини, пов'язані із заробітною платою регулюється Конституцією України, КЗпП України, законами України "Про колективні договори і угоди", "Про оплату праці", іншими нормативно-правовим актами.

Аналіз відповідних актів законодавства України дає можливість визначити *заробітну плату як правову категорію*, яку характеризують такі ознаки: 1) регламентується з урахуванням актів трудового законодавства, соціального партнерства, локальних нормативних актів на підставі трудового договору; 2) є винагородою за виконання працівником трудової функції та інших трудових обов'язків за трудовим договором; 3) суб'єктами правовідносин і питань заробітної плати є працівник та роботодавець; 4) підставою для її виплати є укладення трудового договору; 5) її розмір залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці; 6) розмір заробітної плати визначається за наперед установленими нормами і розцінками; 7) виплачується, переважно, у грошовій формі; 8) не може бути меншою за встановлений у державі розмір мінімальної заробітної плати відповідно до закону; 9) виплачується систематично, переважно, не рідше як двічі на місяць; 10) гарантована державою.

*Інше грошове утримання у відносинах публічної (військової) служби* – не є нормативно та законодавчо визначеним словосполученням, так само як і його складові – "утримання" та "грошове утримання", які характеризуються як багатозначні.

Вони можуть означати відрахування (стягнення) певної грошової суми, вид матеріального забезпечення, окремий вид грошового забезпечення (оклади грошового утримання військовослужбовців за військовим званням та посадою), грошове забезпечення військовослужбовців, засіб (джерело) забезпечення існування іншого (непрацездатного) суб'єкта [11, с. 594]. Наприклад:

- *утримання* надміру виплачених сум *із заробітної плати (грошового забезпечення)* – відрахування грошових сум із заробітної плати працівника (грошового забезпечення військовослужбовця), що проводяться роботодавцем (командиром військової частини) у випадках, передбачених законодавством України;
- *утримання* неповнолітніх та непрацездатних членів сім'ї (аліменти);
- *річне грошове утримання службової особи* органу державного фінансового контролю, що береться для нарахування розміру одноразової допомоги, *включає всі види грошових виплат*, *які отримувала службова особа* за час роботи в органі державного фінансового контролю за рік, що передував року загибелі або ушкодження здоров'я (ч. 5 ст. 17) [12].
- до окладів *грошового утримання* належать оклади за військовим званням та посадові оклади [13].

Але визначення деяких складових зазначеного словосполучення наводиться у ст. 2 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" [14] (далі – Закон № 2232-XII) та у п. 17 ст. 4 КАС України [1], що дає підстави для ототожнення відносин військової служби (військово-службових правових відносин) із відносинами публічної служби через словосполучення "публічна служба", яке ототожнюється та поглинає словосполучення "державна служба" та "військова служба".

*Військова служба – державна служба особливого характеру*, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язана з обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби [14].

*Публічна служба* – діяльність на *державних* політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, *військова служба*, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування (ст. 4 КАС України) [1].

Зі змісту Конституції України вбачається, що поняття "праця" та "заробітна плата" у контексті ст. 43 Конституції України вживаються у широкому значенні, поглинаючи у себе поняття "військова (публічна) служба" та "інше грошове утримання у відносинах публічної служби", "грошове забезпечення військовослужбовців".

Відповідно до ст. 43 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених із військової служби та деяких інших осіб", при обчисленні пенсій військовослужбовцям заробітна плата (заробіток) враховується нарівні із грошовим забезпеченням військовослужбовця [15].

Виплата заробітної плати (грошового забезпечення) відрядженим прокурорам здійснюється за рахунок коштів державних органів, установ та організацій, до яких вони відряджені (пункт 4) [16].

Тому при застосуванні ст. 381 КАС України повинен втілюватися конституційний принцип верховенства права ("закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй"), який є також одним із принципів (засад) адміністративного судочинства.

У військово-службових правових відносинах застосовується переважно термін "*грошове забезпечення військовослужбовців",* який є комплексним, структурованим правовим поняттям.

Відповідно до п. 2 ст. 9 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" [17] (далі – Закон № 2011-XII) *до складу грошового забезпечення* входять: посадовий оклад, оклад за військовим званням; щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія); одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Згідно з Порядком виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних сил України та деяким

іншим особам, затвердженим наказом Міноборони України від 07.06.2018 р. № 260 [18] (далі – Порядком № 260):

- до щомісячних основних видів грошового забезпечення належать: посадовий оклад; оклад за військовим званням; надбавка за вислугу років;
- до щомісячних додаткових видів грошового забезпечення: підвищення посадового окладу; надбавки; доплати; премія;
- до одноразових додаткових видів грошового забезпечення: винагороди; допомоги (пункт 2).

До вичерпного переліку систематичних одноразових допомог включені: грошова допомога для оздоровлення в розмірі місячного грошового забезпечення (р. XXIII), матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань (р. XXIV), одноразова грошова допомога у разі звільнення з військової служби (р. XXXII).

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів. Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця.

Таким чином, здійснений нами аналіз приписів ст. 9 Закону № 2011-XII та Порядку № 260 не містить підтверджень того, що *одноразова грошова допомога* є складовою частиною *грошового утримання (забезпечення) у відносинах військової служби* або його аналогом.

**З'ясування правової сутності словосполучення "одноразова грошова допомога".** *Одноразова грошова допомога* у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, іноземців або осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних силах України (далі – *одноразова грошова допомога*), – ***гарантована державою виплата***, що здійснюється особам, які згідно із законом мають право на її отримання (ч. 1 ст. 16 Закону № 2011-XII [14] та ч. 1 ст. $21^4$ Закону № 2232-XII) [17].

Сума *одноразової грошової допомоги* визначається з урахуванням розміру прожиткового мінімуму, установленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому настала смерть (загибель), установлена інвалідність, ступінь втрати працездатності без установлення інвалідності.

Загальний порядок відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому працівникові ушкодженням його здоров'я, унормовано ст. 46 Конституції України, Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, приписами ст. 173, $237^1$ КЗпП України, законами України "Про страхування", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування", "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", "Про охорону праці" та іншими нормативно-правовими актами у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Правовим підґрунтям призначення та виплати *одноразової грошової допомоги* військовослужбовцям, військовозобов'язаним, резервістам та членам їх сімей є ст. 17, 46 Конституції України, ст. 41 Закону № 2232-XII, ст. 1, $1^2$, 16, $16^1$, $16^2$, $16^3$ Закону № 2011-XII, Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 р. № 975 [19] (далі – Порядок № 975), відповідні Порядки, затверджені постановами Кабінету Міністрів України від 28.05.2008 р. № 499 [20], від 21.02.2007 № 284 [21], від 21.11.2007 № 1331 [22].

Порівняльний аналіз норм актів законодавства України у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування та у сфері соціального захисту військовослужбовців свідчить про те, що визначення *одноразової грошової допомоги* не є однозначним, достатньо чітким та вичерпним.

Проте системно-логічний аналіз та синтез приписів законодавства у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування та соціального захисту військовослужбовців дозволяє сформулювати як загальне визначення одноразової грошової допомоги як страхової виплати, так і спеціальне визначення одноразової грошової допомоги як гарантованої військово-соціальної виплати. Загальне поняття можна сформулювати таким чином.

*Одноразова грошова допомога* – це гарантована державою загальнообов'язкова страхова виплата, яка формується за рахунок страхових коштів (єдиного внеску та надходжень від фінансових санкцій (штрафів та пені)), призначається та виплачується Фондом соціального страхування від нещасних випадків у визначених розмірах застрахованій особі за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням при настанні фактичних та юридично підтверджених страхових подій (випадків), перелік яких установлений законом.

Що стосується військовослужбовців як спеціальних суб'єктів права у системі державного соціального страхування, то на сьогодні вони не є застрахованими особами відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" [23] (далі – Закон № 1105-XIV), якими вони були формально до 01.01.2007 р. [24], а реально – до 07.11.2001 р., із моменту виключення такого виду: "державне особисте страхування військовослужбовців і військовозобов'язаних, призваних на збори" із системи обов'язкового страхування, установленого п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України "Про страхування" [25] із подальшою перспективою ***заміни обов'язкового державного страхування*** на безпосереднє здійснення потерпілим ***компенсаційної виплати*** з Державного бюджету України головними розпорядниками бюджетних коштів за цільовими платежами за місцем служби потерпілого [26].

Стаття $1^2$ Закону № 2011-XII визначає, що у зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та ***компенсації, які не можуть бути скасовані чи призупинені*** **без їх рівноцінної заміни** [17].

На сьогодні українські військовослужбовці замість сучасного повноцінного страхового продукту, який передбачає комплексні виплати страхових платежів не тільки за рахунок держбюджету, а й за рахунок інших позабюджетних джерел, має відносно гарантовані та обмежені державні кошти, які реалізуються у формі одноразової грошової допомоги.

Отже, формально-спеціальне синтетичне визначення одноразової грошової допомоги може бути таким.

***Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті) або завдання шкоди здоров'ю військовослужбовців*** – це гарантована державою соціальна, компенсаційна виплата за рахунок коштів Державного бюджету, яка призначається і виплачується Міноборони (іншими центральними органами виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями та правоохоронними органами) військовослужбовцям, військовозобов'язаним та резервістам (далі – військовослужбовці) у разі їх загибелі (смерті) або втрати здоров'я, у розмірах, установлених залежно від характеру події та ступеня втрати працездатності за фактичних та юридично підтверджених причин, умов та обставин, які настали в період проходження ними військової служби (служби у військовому резерві) або після звільнення незалежно від терміну, що минув після звільнення зі служби, але були пов'язані із проходженням військової служби або служби у військовому резерві, виконанням обов'язків військової служби або обов'язків служби у військовому резерві.

Тобто, зазначена *одноразова грошова допомога* за своєю правовою природою є військово-спеціальною відомчою виплатою, яка з одного боку матеріально підтримує військовослужбовців та членів їх сімей у складній життєвій ситуації, а з іншого – мотивує військовослужбовців, зокрема тих, які частково втратили працездатність до продовження військової служби за контрактом (ч. 5 ст. 20 Закону № 2232-XII).

Але ця виплата вважається умовно гарантованою, адже має характер грошової компенсації з боку військового (спеціально-правоохоронного) відомства держави у механізмі вузьковідомчого соціального захисту, виключно щодо військовослужбовців, які не є застрахованими особами, та за умови належного цільового бюджетного фінансування з боку держави.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у постанові Верховного Суду від 22.03.2018 р. при розгляді справи № 278/307/17 (провадження № К/9901/1663/17), проаналізувавши положення редакцій ст. 16 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" та зміст постанов Кабінету Міністрів України № 488, № 499 за період 2004–2018 рр., дійшов правового висновку про те, що ***"обов'язкове особисте державне страхування" та "одноразова грошова допомога" є двома рівнозначними компенсаційними механізмами соціального захисту військовослужбовців,*** які спрямовані на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [27, с. 23–26].

На наш погляд, позиція Верховного Суду узгоджується лише формально із визначенням конституційного поняття права на соціальний захист населення України, адже відтворює ч. 1 ст. 46 Конституції України, яка продубльована у ст. 1 Закону № 2011-XII. Адже правова природа *одноразової грошової допомоги* військовослужбовців не відповідає сутності, базовим вимогам та характерним ознакам щодо таких понять, як *страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування* та *страхові виплати,* визначені Конституцією України та Законом № 1105-XIV, який є спеціальним у сфері соціально-страхових правових відносин.

До того, ч. 2 ст. 46 Конституції України однозначно встановлює, що ***право на соціальний захист гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.***

*Загальнообов'язкове державне соціальне страхування* – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає *матеріальне забезпечення*, *страхові виплати* та надання *соціальних послуг* застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України [23].

Відповідно до Закону № 1105-XIV [23] страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та страхуванню від нещасного випадку підлягають особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом. *Страховими виплатами* є грошові суми, які Фонд виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку (ст. 36). В*ідшкодування шкоди* здійснюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків і *складається із страхових виплат* (*щомісячних – страхова виплата втраченого заробітку*, залежно від ступеня втрати потерпілим працездатності; *одноразової грошової допомоги потерпілому та членам його сім'ї*; пенсії по інвалідності; пенсії у зв'язку з утратою годувальника; виплата дитині, яка народилася інвалідом, унаслідок травмування або профзахворювання матері під час вагітності; *страхових витрат на медичну та соціальну допомогу*). Відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей *не є страховою виплатою* та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України та Кодексу законів про працю України.

**ВИСНОВКИ.** *Інше грошове утримання у відносинах публічної (військової) служби* у контексті ст. 381 КАС України порівнюється із *заробітною платою*, є її спеціальним різновидом, але найповніше відповідає ознакам щомісячної стимулюючої грошової винагороди (*грошовому забезпеченню*) суб'єкта публічної служби (державного службовця, військовослужбовця), якою в умовах військово-службових правових відносин є "*грошове забезпечення військовослужбовців"*, що є основним та єдиним джерелом їх існування і життєдіяльності.

*Одноразова грошова допомога* не є аналогом страхової виплати, виплати пов'язаної з відшкодуванням матеріальної та моральної шкоди, пенсійної виплати чи іншого періодичного бюджетного (позабюджетного) платежу, щомісячної заробітної плати чи *іншого щомісячного грошового утримання у відносинах публічної (військової) служби* (зокрема грошового забезпечення військовослужбовців чи його одноразовим додатковим видом), а отже *не може з ними ототожнюватися* у контексті змісту ст. 381 Кодексу адміністративного судочинства України.

*Одноразова грошова допомога* (із суттєвими військово-правовими, військово-службовими, військово-соціальними, військово-економічними особливостями та компаративістсько-герменевтичними, телеологічними застереженнями) може вважатися за своєю правовою сутністю (але не формою) військово-відомчою цільовою компенсаційною грошовою виплатою у разі втрати життя або здоров'я військовослужбовців унаслідок виконання обов'язків військової служби та служби у військовому резерві.

Право на таку *одноразову грошову допомогу* мають виключно громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Отже, це надає можливість (не забороняє) за-

стосування до спірних військово-захисних правовідносин приписів ст. 380 КАС України щодо повороту виконання судового рішення.

Подальші дослідження особливостей застосування військово-соціального законодавства адміністративними судами України необхідно здійснювати з урахуванням вимог військово-соціального законодавства розвинутих іноземних держав та сучасної практики Європейського суду з прав людини.

**Список використаних джерел**


1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 48. – Ст. 436.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Ухвала Житомирського окружного адміністративного суду від 07.05.2020 у справі № 240/5688/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/89109445 (дата звернення: 05.07.2020).
4. Ухвала Житомирського окружного адміністративного суду від 04.03.2020 у справі № 806/2512/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/88058782 (дата звернення: 05.07.2020).
5. Ухвала Рівненського окружного адміністративного суду від 06.12.2019 у справі № 817/662/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/86152307 (дата звернення: 05.07.2020).
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2447-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.
7. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.
8. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121.
9. Новейший энциклопедический словарь. 20 000 статей. – М. : Транзиткнига, Астрель АСТ. – 2006. – 1424 с.
10. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
11. Новий українсько-російський і російсько-український словник. – Х. : ЧП Див, 2013. – 576 с.
12. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.
13. Положення про порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних сил України: Наказ Міністра оборони України від 05.03.2001 № 75 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 12. – Ст. 526 (утратив чинність: Наказ Міноборони України від 11.06.2008 № 259 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 53. – Ст. 1788).
14. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України. –1992. – № 27. – Ст. 385.
15. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 399.
16. Про умови оплати праці прокурорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1155 // Урядовий кур'єр. 16.01.2020. – № 8.
17. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII // Відомості Верховної Ради України. –1992. – № 15. – Ст. 190.
18. Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних сил України та деяким іншим особам: Наказ Міноборони України від 07.06.2018 № 260 //Офіційний вісник України. – 2018. – № 55. – Ст. 1938.
19. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 № 975 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 6. – Ст. 161.
20. Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.05.2008 № 499 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 39. – Ст. 1298.
21. Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), каліцтва або інвалідності військовослужбовців та інвалідності осіб, звільнених з військової служби, що сталися у 2006 році: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2007 № 284 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 14. – Ст. 532.
22. Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності співробітників кадрового складу розвідувальних органів: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 № 1331 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 89. – Ст. 3255.
23. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47. – Ст. 403.
24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань соціального захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, і деяких інших осіб: Закон України від 03.11.2006 № 328-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 51. – Ст. 519.
25. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
26. Про внесення змін до Закону України "Про страхування": Закон України від 04.10.2001 № 2745-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 7. – Ст. 50.
27. Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (вирішення спорів, пов'язаних з пільгами, гарантіями та компенсаціями військовослужбовцям, військовозобов'язаним та резервістам) // Верховний Суд. – К. , 2019. – 52 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_2019_10_09.pdf (дата звернення 05.07.2020).


**References**


1. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 03.10.2017 № 2147-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2017. № 48. St. 436. (in Ukrainian)
2. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141. (in Ukrainian)
3. Ukhvala Zhytomyrskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Decision of the Zhytomyr District Administrative Court] vid 07.05.2020 u spravi № 240/5688/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/89109445. (in Ukrainian)
4. Ukhvala Zhytomyrskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Decision of the Zhytomyr District Administrative Court] vid 04.03.2020 u spravi № 806/2512/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/88058782. (in Ukrainian)
5. Ukhvala Rivnenskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Decision of the Rivne District Administrative Court] vid 06.12.2019 u spravi № 817/662/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/86152307. (in Ukrainian)
6. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 № 2447-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2005. № 35-36, № 37. St. 446. (in Ukrainian)
7. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk [Large encyclopedic legal dictionary] / Za redaktsiieiu akad. NAN Ukrainy Yu.S. Shemshuchenka. Kyiv: Yurydychna dumka, 2007. 992 s. (in Ukrainian)
8. Pro oplatu pratsi: Zakon Ukrainy vid 24.03.1995 № 108/95-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1995. № 17. St. 121. (in Ukrainian)
9. Noveishyi entsyklopedycheskyi slovar [The latest encyclopedic dictionary]. 20 000 statei. Moskva: Tranzytknyha Astrel AST, 2006. 1424 s. (in Russian)
10. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.12.1971 № 322-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR*. 1971. Dodatok do № 50. St. 375. (in Ukrainian)
11. Novyi ukrainsko-rosiiskyi i rosiisko-ukrainskyi slovnyk [New Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian dictionary]. Kharkiv: ChP Dyv, 2013. 576 s. (in Ukrainian)
12. Pro osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 26.01.1993 № 2939-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1993. № 13. St. 110. (in Ukrainian)
13. Polozhennia pro poriadok vyplaty hroshovoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtsiam Zbroinykh Syl Ukrainy: Nakaz Ministra oborony Ukrainy vid 05.03.2001 № 75. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2001. № 12. St. 526 (vtratyv chynnist: Nakaz Minoborony Ukrainy vid 11.06.2008 № 259. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2008. № 53. St. 1788). (in Ukrainian)
14. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 № 2232-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. № 27. St. 385. (in Ukrainian)
15. Pro pensiine zabezpechennia osib, zvilnenykh z viiskovoi sluzhby ta deiakykh inshykh osib: Zakon Ukrainy vid 09.04.1992 № 2262-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. № 29. St. 399. (in Ukrainian)
16. Pro umovy oplaty pratsi prokuroriv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.12.2019 № 1155. *Uriadovyi kurier*. 16.01.2020. № 8. (in Ukrainian)
17. Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtsiv ta chleniv yikh simei: Zakon Ukrainy vid 20.12.1991 № 2011-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. № 15. St. 190. (in Ukrainian)
18. Poriadok vyplaty hroshovoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtsiam Zbroinykh Syl Ukrainy ta deiakym inshym osobam: Nakaz Minoborony Ukrainy vid 07.06.2018 № 260. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2018. № 55. St. 1938. (in Ukrainian)
19. Poriadok pryznachennia i vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti), invalidnosti abo chastkovoi vtraty pratsezdatnosti bez vstanovlennia invalidnosti viiskovosluzhbovtsiv, viiskovozoboviazanykh

ta rezervistiv, yaki pryzvani na navchalni (abo perevirochni) ta spetsialni zbory chy dlia prokhodzhennia sluzhby u viiskovomu rezervi: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.12.2013 № 975. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2014. № 6. St. 161. (in Ukrainian)

20. Poriadok ta umovy pryznachennia i vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti), poranennia (kontuzii, travmy abo kalitstva) chy invalidnosti viiskovosluzhbovtsiv, viiskovozoboviazanykh i rezervistiv, pryzvanykh na navchalni (abo perevirochni) ta spetsialni zbory, ta invalidnosti zvilnenykh z viiskovoi sluzhby (zboriv) osib: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.05.2008 № 499. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2008. № 39. St. 1298. (in Ukrainian)

21. Poriadok ta umovy pryznachennia i vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti), kalitstva abo invalidnosti viiskovosluzhbovtsiv ta invalidnosti osib, zvilnenykh z viiskovoi sluzhby, shcho stalysia u 2006 rotsi: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2007 № 284. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2007. № 14. St. 532. (in Ukrainian)

22. Poriadok ta umovy vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti), poranennia (kontuzii, travmy abo kalitstva) chy invalidnosti spivrobitnykiv kadrovoho skladu rozviduvalnykh orhaniv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.11.2007 № 1331. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2007. № 89. St. 3255. (in Ukrainian)

23. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 23.09.1999 № 1105-XIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1999. № 46-47. St. 403. (in Ukrainian)

24. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy z pytan sotsialnoho zakhystu viiskovosluzhbovtsiv, viiskovozoboviazanykh ta rezervistiv, yaki pryzvani na navchalni (abo perevirochni) ta spetsialni zbory, i deiakykh inshykh osib: Zakon Ukrainy vid 03.11.2006 № 328-V. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2006. № 51. St. 519. (in Ukrainian)

25. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 № 85/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 18. St. 78. (in Ukrainian)

26. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro strakhuvannia": Zakon Ukrainy vid 04.10.2001 № 2745-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2002. № 7. St. 50. (in Ukrainian)

27. Ohliad sudovoi praktyky Kasatsiinoho administratyvnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu (vyrishennia sporiv, poviazanykh z pilhamy, harantiiamy ta kompensatsiiamy viiskovosluzhbovtsiam, viiskovozoboviazanym ta rezervistam) [Review of the case law of the Administrative Court of Cassation of the Supreme Court (resolution of disputes related to benefits, guarantees and compensations for servicemen, conscripts and reservists)]. Verkhovnyi Sud. Kyiv, 2019. 52 s. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_2019_10_09.pdf. (in Ukrainian)

**Received: 22/07/2020**
**Accepted: 03/09/2020**

**V. Shulgin, PhD (Law), Associate Prof.**
**Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine**

## THE APPLICATION OF MILITARY AND SOCIAL LEGISLATION: THE PRACTICE OF ADMINISTRATIVE COURTS LAW INTERPRETATION

***The article analyzes theoretical and legal, comparative and applied as well as terminological and conceptual aspects of the process of interpretation by the administrative courts of Ukraine of general and military-special regulations that are important for making informed decisions in military and legal public disputes.***

***In order to determine a systematic approach to the possibility of reversing the execution of court decisions in administrative cases on appeals against decisions, actions and omissions of the subject of power, the subject of which is the payment of one-time cash benefits to servicemen, conscripts and reservists in case of death, total or partial disability, a systematic analysis of terms, words and phrases in the context of the normative content of Article 381 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine has been conducted.***

***Based on the study, a logical conclusion has been made regarding the diversity and ambiguity of general legal terms, terminological phrases enshrined in the normative content of Article 381 of the CAP of Ukraine and their inconsistency with military-special terms and phrases enshrined in the normative-legal legislation of Ukraine, in particular in the field of military service and military-social legal relations.***

***The results of the study allow the application of the provisions of Article 380 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine on the reversal of a court decision to the disputed military-protective legal relations.***

***Further research on the peculiarities of the application of military and social legislation by administrative courts of Ukraine should be carried out by taking into account the requirements of military and social legislation of developed foreign countries and the current practice of the European Court of Human Rights.***

***Keywords: administrative cases, reversal of execution of court decisions, one-time cash benefit, other monetary withholding, public service relations, servicemen, military-legal relations, military-social legislation, interpretation of administrative courts.***

**Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies, 2020; 3 (114): 70-75**
**УДК: 347.9; 349.2**
**DOI: https:doi.org/10.17721/1728-2195/2020/3.114-13**

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv, Publishing center "Kyiv University", 2020

**М. Шумило, д-р юрид. наук,**
**заст. кер. департ. аналітичної та правової роботи**
**ORCID ID: 0000-0003-4257-3002**
**Верховний Суд, Київ, Україна**

# ЮРИСДИКЦІЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТЕОРІЮ ТРУДОВОГО ПРАВА

***Юрисдикція суду при вирішенні спорів у сфері праці є новим та недослідженим аспектом новочасного застосування трудового законодавства. Зміна соціально-економічних відносин, розгалужена система спеціалізованих судів, а також зміна усталених підходів до предмета трудового права, докорінно модифікує розуміння про місце та роль трудового права в новочасній правовій системі України. Це спричиняє необхідність переосмислення класичних підходів до юрисдикції загалом та у сфері праці зокрема.***

***Головним методом наукового пошуку є метод аналітичного опрацювання правових висновків Великої Палати Верховного Суду, їх класифікація та співвідношення з теорією трудового права.***

***Головним результатом дослідження є те, що класичні підходи до розуміння предмета трудового права нині є застарілими та приречені на подальший занепад. Практика Верховного Суду сьогодні перебуває в авангарді змін не лише у сфері правозастосування, але і спричиняє суттєвий вплив на основи трудового права. Нині чітко розмежовано юрисдикцію спорів у сфері праці: цивільна (в основі якої лежить трудовий договір), адміністративна (службово-трудові відносини), господарська (особливості призначення та звільнення керівників господарських товариств), до цього Великою Палатою виокремлено низку спорів у сфері праці, які мають вирішуватися у позасудовий спосіб.***

***Ключові слова: застосування трудового законодавства, юрисдикція, трудові спори, предмет трудового права, правові висновки Великої Палати Верховного Суду.***

**ВСТУП.** Питання предметної та суб'єктної юрисдикцій є невід'ємною складовою загальної частини будь-якої галузі процесуального права, більше того, це універсальний інститут, якому відведено окреме місце у процесуальних кодексах, незалежно від романо-германської чи англосаксонської приналежності національної правової системи. Питання юрисдикційності спорів зумовлене не тільки зміною суспільних відносин,

**© Шумило М., 2020**